

Erling Fundal
Østergade 4
4140 Borup
20.12.06

Til Ministeriet for familie og forbrugsanliggender
Medlemmerne af Folketingets Retsudvalg
Folketingspartiernes familieordførere

Bemærkninger til Forslag til Lov om Forældreansvar, samt REU alm. Del – Bilag 202
fremsat af Ministeriet for familie og forbrugsanliggende.

Med et nu afsluttet 12-årigt engagement i Foreningen Far Til støtte for Børn og Forældre, først som mangeårig formand for lokalafdelingen i København, næstformand i landsforeningen og senest landsformand, føler jeg det som en pligt men også med en oprigtig glæde at kommentere det omhandlede lovforslag – for det meste positivt.

Mine erfaringer er for en stor del mere end tusinde rådgivningssamtaler med 85% fædre og 15% mødre, og som gennem årene har været omsat i debatindlæg og henvendelser til myndigheder og retsudvalgets politikere.

Under de store ændringer i familiestrukturerne de sidste 35 år med stigende skilsmisseprocenter, har lovgivningen på området hele tiden haltet bagefter. Påvisningen af uoverensstemmelserne mellem familiernes opfattelse af deres rolle efter skilsmisse er kommet fra de frivillige organisationer - det civile samfund. Det har givet et arbejde til politikerne med ca. hvert 10 år at justere lov om forældremyndighed og samvær.

1. Vågne Politikere

At politikerne har været vågne overfor ændringerne, er der mange eksempler på, men jeg skal blot omtale et enkelt eksempel: "Retsudvalgets studietur til Oslo August 2000", hvor også 3 af nuværende medlemmer af Retsudvalget deltog (Tom Behnke, Lissa Mathiasen og Anne Båstrup). Også Dir. Dorrit Sylvest fra Civilretsdirektorat (nu Familiestyrelsen) deltog, hvor opgaven var at danne sig et indtryk af de norske regler for forældremyndighed/forældreansvar og samvær.

Studiegruppen mødte bl.a. Kari Moxness, der i 2003 har udgivet bogen: Skånsomme skilsmisser – med barnet i centrum. Til studiegruppen kunne Kari Moxness mundtligt præsentere resultaterne i hendes senere bog. Der står i referatet fra studieturen: "En kulturel ændring er i gang, idet det ikke længere er socialt accepteret ikke fortsat at have kontakt med sit barn. De børn, som oplever mange forandringer på kort tid, har det dårligt og klarer sig dårligt. Sådanne forandringer kan fx være nedgang i husholdningens økonomi, men også flytning har stor betydning. Efter Kari Moxness' opfattelse, er kvaliteten af kontakten det vigtigste, mens delt, daglig omsorg ikke bør være hovedreglen".

I Kari Moxness' bog kan man finde 10 punkter som har betydning for **sandsynligheden** for at barnet skades af en skilsmisse.

1. Flytning fra kernefamiliens bolig
2. Svækkelse af økonomien i den husholdning, hvor barnet bor.
3. Ændring af relationen til bopælsforælderen
4. Ændring af relationen til samværsforælderen
5. Ændring af relationen mellem søskende
6. Ændring af relationen til bedsteforældrene
7. Udvikling af nye relationer til stedforældre

8. Konflikter mellem barnets forældre
9. Voksengørelse af barnet
10. Individualisering af barnet

Det er de fleste af disse 10 punkter, som ministerens lovforslag nu tager hånd om, og som der nu skal tages politisk stilling til.

2. Ligestilling mellem skilsmissemødre og fædre:

Lovforslaget er historisk bemærkelsesværdigt ved at lovteksten er kønsneutral, dvs. sige at den sit ordvalget tillægger begge (levende) forældre et ligeværdigt ansvar for fælles børn, og gensidigt ansvar for, at børnene får omsorg fra og kontakt med den anden forældre. Dermed er der i god overensstemmelse med majoriteten af skilte forældrenes forventninger til deres roller.

Det er også et historisk skridt væk fra den urimeligt skæve ansvarsfordeling for en samværsforældre i forhold til forældremyndighedsindehaveren, og det fremsatte lovforslag indfører som et godt nyt, at begge forældre er ansvarlige for transport – besvær og omkostninger - ved samvær hos den anden forældre. Dermed er barnets perspektiv i fokus, som det er beskrevet i lovforslaget, ved at det oplever sine skilte forældre som ligeværdige.

Endnu et historisk skridt består i bestemmelsen om, at forældrenes forskellige religion respekteres, bl.a. i forbindelse med fastsættelse af samvær, dvs. festligholdelse af særlige religiøse højtider. Nogen vil måske kunne huske den såkaldte religionssag, hvor en far fik en afgørelse fra myndighederne, hvor det blev ham forbudt at tage sit samværsbarn med i en protestantisk frikirke. Det var moderens ønske, som blev stadfæstet af myndighederne. En sådan afgørelse bør, hvis lovforslaget vedtages, fremover ikke mere være mulig, og det tager samtidigt hensyn til et mere flerkulturelt Danmark.

I bemærkningerne til lovforslaget bliver det også sagt direkte, at på samme måde som man kan respektere, at den anden forældre har en anden religiøs baggrund end én selv, forventes forældrene også at samarbejde på trods af meningsforskelle om barnets forhold. Børnepsykologiske undersøgelser peger klart på, at barnets personlige udvikling styrkes ved møde med forskellighed, der gensidigt respekteres af forældrene.

Jeg har især bemærket, at muligheden for at få orientering om barnet i skoler, institutioner m.v. er blevet styrket i forhold til loven af 1996, og at den indførte ordning om orientering fra praktiserende læger og private skoler er blevet stadfæstet i forslaget. Også bestemmelsen om fx skolernes pligt til også at orientere en forældre uden del i forældremyndigheden om sociale aktiviteter på skolen, fester m.v. er en virkelig forbedring. Pligten til at orientere blev desværre forkastet ved vedtagelsen af Lov om Forældremyndighed og Samvær i 1996. Med det nuværende forslag vil den store usikkerhed om den nuværende §19, der har kunnet opleves hos ansatte i institutioner m.v. være fjernet til gavn for både børnene og deres forældre og, som der står i forslaget, at i det moderne samfund "er det til barnets bedste, at den pågældende forældre har indsigt i og mulighed for at deltage aktivt i de sociale aktiviteter barnet indgår i". Utallige er de forældre uden del i forældremyndigheden, der er blevet forbudt at deltage i skolefester og forældremøder, et forbud som herefter bør være en saga blot.

Til sidst bør det fremhæves, at der nu med lovgivningen er respekt for, at den ugifte mand ved vedkende sig faderskabet også samtidigt får det signal fra samfundet, at han har ansvar for barnet, ved at han automatisk får del i forældremyndigheden.

Lovforslaget imødekommer også de nybagte forældres forventning om at kunne drage omsorg for deres barn helt fra fødslen, ved at der nu skal gives udvidet mulighed for hyppigt samvær med det spæde barn. Myndighederne har i mange år truffet afgørelse om meget begrænset samvær med den, der ikke boede sammen med det spæde barn, også selvom faderen fx havde boet sammen med barnet i dets første 6 levemåned.

Den afsluttende bemærkning i lovforslaget om ligestillingsvurderingen har god, almen gyldighed.

3. Forældremyndighed i retspraksis og hverdag.

Lovgivernes og myndighedernes holdning til begrebet forældremyndighed har siden 1987 været meget ude af trit med holdningen hos de fleste skilte forældre, og måske især fædrenes. Der har været så mange umiddelbare økonomiske og magtmæssige fordele ved at få ene forældremyndigheden, at der har været kæmpet hårdt om den. Taberne har mest været børnene, dog med nogle få undtagelser, hvor den ene forældre ikke har været egnet.

Selve forældremyndighedssagerne – bagatelsager ved retterne - som en fremtidssikret løsning for familiens øjeblikkelige konflikter, har egentlig aldrig interesseret dommerstanden, og resultatet har i almindelighed været, at der heller ikke har været interesse for at undersøge, om kendelser og afgørelser var gode nok løsninger for familien i krise. På den måde har det offentlige system næsten arbejdet i blinde, hvor modvægten har været dansk og ikke mindst udenlandsk forskning på området, der sammen med de frivilligt arbejdende foreninger har udredt konsekvenserne.

Utallige har også været de forkert uddannede advokater, der har medvirket til optrapning af konflikter mellem forældrene, både ved domstolene og ved statsamtene, og som ikke har haft den store forståelse for at medvirke til en fremtidssikret løsning for den konfliktramte familie.

De senere års voksende interesse for mægling (mediation) både ved statsamtene og retterne har været et skridt i den rigtige retning, og også en del advokater er nu efteruddannet som mediatorer.

4. Forældremyndighed og forældreansvar.

Ved at kalde lovforslaget Lov om Forældreansvar, men samtidigt i lovteksten at beholde begrebet forældremyndighed, svækkes forældrenes kamp om fordelene ved at få eneforældremyndigheden, men især ved at den fælles forældremyndighed ikke uden videre kan søges ophævet ved domstolene uden dokumenterbare og særdeles tungtvejende grunde. Dvs. at domstolene nu ikke mere skal træffe en afgørelse til fordel for den ene, på trods af at forældrene, som det oftest har været tilfældet, er lige forældre.

I denne forbindelse er det et meget stort fremskridt, at bestemmelsen om barnets bopæl kan træffes af domstolene, uden at forældremyndighedsspørgsmålet tages op doms.

Tillige har begrebet samværschikane fået mere plads i lovteksten og bemærkningerne hertil, end det var tilfældet i lov om forældremyndighed fra 1996. Sammen med de andre grunde nævnt ovenfor, er det sandsynligt, at chikanøs adfærd vil være mindre hyppig, og det bør understreges, at begge køn har vist sig at være lige gode om at udøve samværschikane, idet det er magten over barnet/børnene i kraft af besidde eneforældremyndigheden, der ofte i sig selv er udløsende for denne adfærd.

Det fremgår således tydeligt af lovforslaget, at det anses til skade for barnet, én eller begge forældre chikanere den anden forældres tilknytning til barnet, og på den måde bekræfter lovteksten endnu engang, at myndighederne skal se på barnets bedste, når skilte forældrene ikke kan komme fornuftigt overens.

5. Samværs deleordninger.

Som rådgiver har jeg utallige gange oplevet forældre, som var enige om en deleordning uden at kunne få den stadfæstet hos myndigheden, ja selv for en 6:8-ordning er det forekommet. Med lovforslaget bliver udgangspunktet en mulighed for, at forældrene kan få truffet afgørelse om en deleordning, og det er igen et signal til dem om, at de som udgangspunkt er ligeværdige, og det vil kunne virke som en appel til deres fornuft (med lidt vejledning måske) om, at også skævdelte samværsordninger bør kunne komme på tale under visse omstændigheder (stor afstand mellem forældrene, barnets eget ønske, udenlands arbejde osv.)

6. Samvær med andre familiemedlemmer end forældrene.

1996 lovens § 18 om anden form for kontakt var hverken fugl eller fisk, og var så svagt udformet, at den næppe rummede en opfordring til forældrene om at samarbejde om eller at respektere barnets tilknytning til den anden forældres nære familie. Med lovforslaget om mulighed for samvær under visse omstændigheder med nære familiemedlemmer er der lagt op kunne imødekomme et behov hos børnene, og samtidigt er det et signal til måske uforsonlige forældrene, at de bør huske på og respektere, at barnet /børnene også nærer kærlighed til andre end dem selv.

7 .Påstand om vold mod barn/bopælsforældre (4.8.3)

Det hedder i bemærkningerne til lovforslaget forbindelse med påstand om, at der er udøvet vold mod barnet, bopælsforælderen eller et andet medlem af den husstand, hvor barnet dagligt opholder sig, at der bør iværksættes undersøgelser af sagen, og at ”Der bør som udgangspunkt ske en suspension af samværet medens sagen undersøges”.

Denne betragtning er den eneste, hvorimod jeg har meget alvorlige indvendinger.

Muligheden for at suspendere et samvær har ofte været benyttet af myndighederne med 1996 loven i ryggen. Hvis samværet fremover kan suspenderes alene som følge af en påstand om vold, vil jeg hævde, at den mulighed også vil blive benyttet til chikane, idet det vil være svært for ikke at sige umuligt at bevise, at den forældre, der fremsatte påstanden, ikke har været i god tro.

Hvis der ikke foreligger dokumentation (politirapporter, skadestueerklæringer el. lign.) kan der bl.a. anføres flg. grunde for at samværet bør fortsætte:

- a. Den forældre, der har fremsat påstanden, får ingen umiddelbar magtfordel, hvis den er begrundet i ønsket om at chikanere den anden forældre.
- b. Den utrygge forældre, der har fremsat påstanden, bliver beroliget, ved at der netop foranstalles en grundig undersøgelse.
- c. Den undersøgende myndighed får bedre mulighed for at undersøge forholdene under naturlige forhold, hvis der fx er tale om en ubegrundet mistanke eller mistolkning af barnets adfærd under forældrenes konflikt.
- d. Hvis der faktisk har været uøvet vold mod barnet under samvær, som ikke kan dokumenteres med skadestueerklæringer eller andet, får den voldsudøvende forældre en meget løftet pegefinger ved selve undersøgelsen, og vil efter stor sandsynlighed ikke gøre det fremover.

Politimyndigheden kan dokumentere mange sager, hvor der gang på gang er modtaget anmeldelser fra mødre af truende eller voldelige fædre, men som ved nærmere undersøgelse har vist sig at være ren chikane. Politiet kan ikke stoppe dem, da det har pligt til at undersøge anmeldelserne hver gang. I nogle tilfælde har alene anmeldelserne ført til et polititilhold, men heller ikke her bør være nogen form for magttildeling til den forældre, der hele tiden forsøger at mistænkeliggøre den anden forældre.

Omtalen i lovforslaget om muligheden for en overførsel af bopælen til en anden forældre og/eller pådømmelse af fælles forældremyndigheden, forventes i sig selv at virke stærkt begrænsende på chikanøs adfærd. Sager med beskyldninger rettet mod den anden forældre har også fyldt meget i statsamternes sagsbehandling, og det er min vurdering at sagsbehandlerne med loven af 1996 ikke har haft gode nok værktøjer til at inddæmme dem.

Hvis suspension af samvær bliver en regel som følge af påstand om vold, har lovforslaget efter min opfattelse ikke forbedret værktøjerne i disse tilfælde.

8. Høring af børn – inddragelse af barnet

De grundlæggende betragtninger fra Ministeriet for familie og forbrugeranliggende finder jeg, peger på nogle ømme ligtorne i den gældende fremgangsmåde for høring af børn efter §29 i loven af 1996. Men desværre mangler der nogle konkretiserende betragtninger.

Den i øvrigt helt nødvendige og relevante kritik af de bestående forhold er, at inddragelse af børnene (med et eksempel i fx domstolssager om forældremyndighed) fremkommer af domstolens ønske om "at skaffe beviser". Utallige er de forældre, der i en børnesagkyndig rapport har haft svært ved at genkende sig selv. Ifølge gængs fremgangsmåde bør disse være objektive fremstillinger, men i realiteten er de ofte en dom udtalt af den sagkyndige. Ministeriet har derfor fat på den centrale problemstilling ved at påpege, at børns retssikkerhed skal være tilgodeset ved inddragelsen. Men der mangler klare definitioner af, hvad børns retssikkerhed er, men som tages op i afsnit 2.3.1. Ministeriet kan forslagsvis tage et mindste udgangspunkt i børns retssikkerhed, når deres forældre lever sammen, og derefter fastlægge de justeringer, der er nødvendige for, at den kan opretholdes, også når forældre er i skilsmiseforhandling eller i konflikt efter en skilsmisse.

I Lovforslaget siges, "at samtaler med børn skal gennemføres af kvalificerede og erfarne sagkyndige, der har viden og indsigt i børns udvikling og behov", eller "at samtalen finder sted i nogle rammer som er børnevenlige". Brede udsagn af den slags kan ingen vist finde på at modsige, og de mangler derfor en konkretisering. Praksis ved såvel domstolene og statsamterne i de sidste 10 år siden loven af 1996 viser, i hvert fald efter min opfattelse, at der bør ske forbedringer.

Ifølge mine erfaringer ved gennemlæsning af mange rådsøgendes psykolograpporter er det mit indtryk, at der er for mange psykologer, der ikke er egnede til hverken at tale med børn eller at skrive rapporterne. Det har jeg forsøgt at påvise i mange offentliggjorte artikler.

Det er derfor vigtigt, som påpeget i ministeriets bemærkninger, at grundkravet bør være, at børnesagkyndige undersøgelser alene skal udarbejdes af autoriserede psykologer med speciale i børnepsykologi eller børnepsykiatri. Det betyder, siger ministeriet, at specialeuddannelserne for disse faggrupper skal lægges om fra at "skaffe beviser" til at sætte fokus på den skilte familien som en helhed, og at dette bør være den fælles holdning i hele statsforvaltningen.

Ved domstolen er det jfr. Vejledning fra Psykologforeningen almindeligt, at der aflægges besøg i barnets naturlige omgivelser, dvs. i forældrenes hjem. Dette sker så at sige aldrig ved §29 samtaler med børn i statsamts regi. For børn er det meget akavet at være alene i en ukendt institution med et fremmed menneske, uanset barnets alder og uanset hvor meget børnelegetøj der ligger på hylderne eller børnetegninger, der hænger på væggene.

9. Rådgivning af skilsmiseforældre.

Ministeriet har i bemærkningerne peget på, at styrken i barnets retsstilling er, at forældrene får en vejledning om, "at det fælles ansvar over for børnene fortsætter, selv om forældrene ikke længere lever sammen", noget de ofte glemmer, når de er i følelsesmæssigt oprør under skilsmissen.

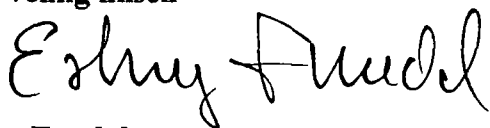
Man kan samlet sige, at lovforslaget ikke godt nok omfatter det begreb, der i den oprindelige sammenhæng er **rådgivning af forældrene ved en sagkyndig med særlig indsigt i familiens behov under og efter en skilsmisse, altså en "familiesagkyndig rådgivning"**. Ministeriets bemærkning om, "at det er forældrene, der bærer ansvaret for de løsninger, der skal findes i forhold til børn", peger på at børns retsstilling bør forsvares af deres forældre, som de fleste af dem godt kan indse, måske efter lidt vejledning i en svær skilsmisseproces, de fleste ikke har prøvet før.

En arbejdsgruppe under Civilretsdirektoratet udarbejdede i November 1999 en "Vejledning om behandling af samværssager". 35 sider eller ca. det halve af denne vejledning, omhandler § 28 og 29 hhv. børnesagkyndig rådgivning og høring af børn. Mange af de betragtninger, der er nedskrevet i dette omhyggelige arbejde, kan genbruges til at styrke det fremsatte lovforslag med hensyn til rådgivning.

Det synes også som om ministeriet har glemt begrebet mediation, der ellers har vundet almindeligt indpas både ved statsforvaltningerne, ved domstolene og blandt advokaterne.

Det er derfor min opfattelse, at ministeriet i lovforslaget bør styrke den "familiesagkyndige rådgivning" og at uddannelsen af psykologer eller psykiatere bør være med speciale i "forhold af betydning for hele den skilte familie".

Med venlig hilsen

Erling Fundal